
Rikosasian ohjaaminen sovitteluun

Sisällys

1 Ohjeen tarkoitus ja tavoite	2
2 Rikosasioiden sovittelu	2
2.1 Sovittelussa käsiteltävät asiat	3
2.2 Sovittelualoitteen tekeminen ja sovittelusta opastaminen	4
2.3 Suostumus sovitteluun	4
2.4 Sovittelu ja ennalta estävä toiminta	5
2.5 Sovittelu suppeassa esitutkinnassa ja sakkomenettelyssä käsiteltävissä asioissa	5
2.6 Sovittelumenettelystä	6
2.7 Sovittelun merkityksestä rikosprosessissa	7
3 Sovittelun yhdyshenkilöt poliisissa	8
4 Rikosasioiden sovitteluun liittyvät käytänteet ja asioihin liittyvä ohjeistus	8
5 Lähisuhdeväkivallan sovittelun kieltä	8
5.1 Sovittelulain muutos	8
5.2 Läheisten määrittely	9

1 Ohjeen tarkoitus ja tavoite

Rikosasioiden sovittelusta on säädetty rikosasioiden ja eräiden riita-asioiden sovittelusta annetussa laissa (1015/2005, jäljempänä sovittelulaki). Jokaisen poliisin tulee tuntee sovittelulain keskeinen sisältö ja tarkoitus. Ohje täsmentää poliisin käytännön toimintaa sovittelussa, asiakkaan kohtaamisessa ja sidosryhmäyhteistyössä. Ohjeen tavoitteena on yhdenmukaistaa valtakunnallisesti poliisin toimintaa sovitteluun ohjaamisessa.

Rikosten ennalta estämisen ja selvittämisen sekä syyteharkintaan saattamisen ohessa poliisilla on useita velvoittavia oheistehtäviä. Nämä tehtävät liittyvät etenkin siihen, että poliisin asiakkaat ohjataan poliisitehtävien ohessa tarvittavien ja saatavilla olevien palveluiden piiriin.

Poliisin tulee huomioida rikosasioiden sovittelun mahdollisuudet ja ohjata rikosten osapuolia sovitteluun, jossa heille tarjotaan mahdollisuus toistensa kohtaamiseen ja rikoksesta aiheutuneiden vahinkojen korvaamiseen. Poliisi voi ohjata myös riita-asian sovitteluun tilanteissa, joissa ei ole syytä epäillä rikosta. Poliisin tulee olla aktiivinen, suunnitelmallinen ja tavoitteellinen kaikessa sovitteluun ohjaamisessa. Toiminnassa tulee huomioida myös ennalta estävä toiminta, mikä tulee ulottaa myös uusintarikollisuuden ja ylisukupolvisen rikollisuuden torjuntaan.

Rikosasioiden sovittelu ei ole rikoslaji- tai rikosnimikesidonnaista, vaan se tulee huomioida kaikissa rikosasioissa. Poikkeuksen tekee lähisuhdeväkivalta, jota ei lähtökohtaisesti saa sovittaa. Lähisuhdeväkivallan sovittelun kieltoa käsitellään ohjeen luvussa 5.

Kaikki toimenpiteet, joilla voidaan edistää sovittelutoimintaa, ovat tärkeitä. Poliisin on ilmoitettava rikoksen asianosaisille mahdollisuudesta sovitteluun. Ilmoitusvelvollisuudesta on säädetty esitutkintalain 4 luvun 16 §:n 1 momentin 7 kohdassa ja 18 §:n 1 momentin 10 kohdassa.

Rikoksen asianosaisten suojelu ja tukitoimista on annettu Poliisihallituksen ohje POL-2024-109847, ja poliisin toiminnasta lähisuhdeväkivalta-asioissa ohje POL-2025-39511.

2 Rikosasioiden sovittelu

Suomessa rikossovittelua ja sovittelutoimistojen antamaa palvelua johtaa, ohjaa ja valvoo valtakunnallisesti sosiaali- ja terveysministeriö. Sovittelupalveluiden valtakunnallinen koordinointi ja kehittäminen sekä tilastointi on sijoitettu Terveysten ja hyvinvoinnin laitoksen Turva ja suojelu -yksikölle.

Rikosasioiden sovittelu on oikeusjärjestelmälle rinnakkainen tai sitä täydentävä menettelytapa rikoksiin liittyvien kysymysten ratkaisemiseksi. Sovittelu on rikoksen asianosaisille maksuton palvelu, jossa rikoksesta epäillylle ja rikoksen uhrille järjestetään mahdollisuus puolueettoman sovittelijan välityksellä kohdata toisensa luottamuksellisesti, käsitellä rikoksesta sen uhrille aiheutuneita henkisiä ja aineellisia haittoja sekä pyrkiä omatoimisesti sopimaan toimenpiteistä niiden hyvittämiseksi.

Poliisilaitosten tulee huolehtia tiivistä yhteistyöstä ja toimivista käytänteistä alueensa sovittelupalveluita tuottavien toimijoiden kanssa. Sovittelupalveluita on tarjolla kaikkialla Suomessa ja niitä tuottavat sovittelutoimistot alueittain. Sovittelutoimistojen yhteystiedot ja tietoa sovittelusta löytyy verkkosivuilta www.thl.fi/sovittelu.

Sovittelussa tekijä saa mahdollisuuden ottaa vastuun teoistaan ja sen seurauksista. Sovittelussa voidaan käsitellä rikoksia, joiden arvioidaan soveltuvan soviteltaviksi. Asian käsittely tai ratkaisu poliisi- tai syyttäväviranomaisessa taikka tuomioistuimessa eivät estä sovittelua. Mikäli osapuolet pääsevät sovittelussa sovintoon, laaditaan sopimusasiakirja. Sovittelulla voi olla merkitystä asian käsittelylle poliisi- tai syyttäväviranomaisessa taikka rangaistuksen määrittämiselle tuomioistuimessa.

Sovittelussa voidaan saattaa asianosaiset myös sellaisen avun piiriin, mitä rikosprosessi ei pysty asianosaisille tarjoamaan. Erityisesti asianomistajalle voi olla tärkeää saada keskustella luottamuksellisesti epäillyn kanssa. Vaikka asianomistaja voi rikosprosessissa saada vahingonkorvauksen häntä koskevasta loukkauksesta, sovittelussa hyvitys voi toteutua myös henkisellä tasolla. Rahallinen korvaus ei useinkaan pysty hyvittämään sitä loukkausta, minkä rikos asianomistajalle on aiheuttanut mielipahan ja muulla tavoin ilmenevässä muodossa. Näissä tilanteissa asianosaisten kohtaaminen sovinnollisessa ja luottamuksellisessa ympäristössä saattaa lopputulokseltaan olla huomattavasti parempi kuin pelkän rikosprosessin lopputulos. Toisaalta voi olla niinkin, että rahallisen korvauksen voi sovittelun avulla saada nopeammin ja varmemmin kuin oikeuskäsittelyn kautta.

Poliisilain yleisten periaatteiden mukaan poliisi pyrkii toiminnassaan edistämään sovinnollisuutta asianosaisten kesken. Rikostutkinnan objektiivisuusperiaatteesta johtuen poliisi ei kuitenkaan voi virassaan toimia varsinaisena sovittelijana. Asioiden hoitaminen hienotunteisesti voi olla haastavaa. Tämän vuoksi poliisin tulee kertoa rikoksen asianosaisille omasta roolistaan, ja että tutkinnassa saatetaan joutua tekemään myös epämiellyttävältä tuntuvia kysymyksiä. Poliisin tehtävänä on selvittää rikos tasapuolisesti.

2.1 Sovittelussa käsiteltävät asiat

Sovittelu voi sopia melkein mihin tahansa rikosasiaan, jossa on asianomistaja. Kyse on kokonaisharkinnasta sekä osapuolten tahdosta ja henkisestä valmiudesta sovitteluun.

Harkittaessa rikosasian soveltuvuutta sovitteluun otetaan kokonaisuutena huomioon rikoksen laatu ja tekotapa, rikoksesta epäillyn ja asianomistajan keskinäinen suhde sekä muut rikokseen liittyvät seikat. Rikoksen sovittelu edellyttää, että rikoksesta epäilty vahvistaa tapahtumainkulun pääasialliset tosiseikat ja että sovittelu on uhrin edun mukaista.

Sovittelulain 3 §:n mukaan soviteltavaksi ei saa ottaa alaikäiseen kohdistunutta rikosta, jos uhrilla on rikoksen laadun tai ikänsä vuoksi erityinen suojan tarve. Jos rikosta ei voida sovittaa, myöskään siitä aiheutuneen vahingon korvaamista koskevaa asiaa ei saa ottaa soviteltavaksi.

Erityisen hyvin sovitteluun katsotaan soveltuvan:

- asianomistajarikokset ja laadultaan niitä lähellä olevat rikokset,
- sellaiset virallisen syytteen alaiset rikokset, joista poliisi jättäisi esitutinnan toimittamatta tai syyttäjää syytteen nostamatta vähäisyysperusteella sekä
- alle 18-vuotiaiden tekemät rikokset.

Vakavien tai toistuneiden rikosten sovittelussa on käytettävä erityistä harkintaa. Kaikessa sovittelussa tulee ensisijaisesti ottaa huomioon asianomistajan etua edistävä näkökulma. Lähisuhdeväkivallan sovittelun kieltoa on käsitelty ohjeen luvussa 5.

2.2 Sovittelualoitteen tekeminen ja sovittelusta opastaminen

Sovittelualoitteen voi tehdä rikoksesta epäilty, rikoksen uhri, poliisi ja syyttäjää taikka muu viranomainen. Aloitteen voi tehdä myös alaikäisen henkilön huoltaja, määrätty edunvalvoja tai muu laillinen edustaja taikka vajaavaltaisen täysi-ikäisen henkilön edunvalvoja.

Palveluperiaatteen mukaisesti poliisi voi opastaa sovittelumahdollisuudesta myös sellaisissa tapauksissa, joissa poliisi ei itse, esimerkiksi rikoksen vakavuuden vuoksi, ohjaa asiaa sovitteluun. Poliisi voi opastaa sovittelumahdollisuudesta myös sellaisissa tapauksissa, joissa todetaan, että asiassa ei ole tapahtunut rikosta. On tärkeää, että osapuolet tietävät, mistä he voivat saada maksutonta apua ja tukea konfliktinsa käsittelyyn sen ratkaisemiseksi.

Sovittelua koskeva aloite tehdään siihen sovittelutoimistoon, jonka alueella joku tapahtuman osapuolista asuu, ja jossa sovittelu voidaan toteuttaa osapuolten olosuhteet huomioiden tarkoituksenmukaisesti. Aloite voidaan tehdä myös siihen sovittelutoimistoon, jonka alueella rikos on tapahtunut. Asia voidaan ohjata sovitteluun heti esitutinnan alussa tai sen aikana. Tarkoituksenmukaisinta on ohjata asia sovitteluun mahdollisimman varhaisessa vaiheessa.

Tutinnanjohtajan tulee varmistaa, ettei sovittelusta aiheudu haittaa rikoksen selvittämiseksi. Poliisilaitosten tulee sopia paikallisesti sovittelutoimiston ja syyttäjän kanssa sovitteluprosessien käytänteistä.

2.3 Suostumus sovitteluun

Sovittelu voidaan toteuttaa vain sellaisten osapuolten kesken, jotka ovat henkilökohtaisesti ja vapaaehtoisesti ilmaisseet suostuvansa sovitteluun ja jotka pystyvät ymmärtämään sovittelun sekä siinä tehtävien sopimusten merkityksen.

Poliisin esitutkimusmateriaali voidaan toimittaa sovittelutoimistoon vain osapuolten suostumuksella. Poliisi voi tiedustella osapuolten suostumuksen asian ja asiakirjojen lähettämiseksi sovittelutoimistoon jo esitutinnan alussa tai aikana. Toisaalta joissain tilanteissa osapuolet saattavat hyväksyä ja ymmärtää paremmin sovittelun silloin, kun asiasta on kulunut jonkin verran aikaa ja akuutti tilanne on rauhoittunut.

Ennen kuin osapuoli antaa suostumuksensa sovitteluun, tulee selvittää hänen sovitteluun liittyvät oikeutensa ja asemansa sovittelussa. Osapuolella on oikeus peruuttaa suostumus milloin tahansa sovittelun aikana.

Poliisilaitosten tulee yhdessä paikallisten sovittelupalveluita tuottavien tahojen kanssa sopia sovitteluun liittyvistä toiminnoista ja käytännöistä sekä varmistaa ne vuosittain. Eri-tyistä huomiota tulee kiinnittää siihen, että sovittelun osapuolet ymmärtävät sovittelun tarkoituksen ja ovat antaneet siihen suostumuksensa. Kirjaukset sovitteluun liittyvästä neuvonnasta tulee tehdä, vaikka osapuolet eivät antaisi siihen suostumustaan. Lisäksi tulee huolehtia salassapitoon liittyvistä asioista ja merkinnöistä, kun asiakirjat annetaan asianosaisille tai toimitetaan sovittelutoimistoon.

Kaikista poliisin ohjaustoimenpiteistä tulee tehdä asianmukaiset kirjaukset asiakirjoihin ja tietojärjestelmiin, rikosasioissa ainakin Patja-järjestelmän tutkintapäiväkirjaan. Tutkintapäiväkirjaan ei kirjata yksityiskohtaista arviota asianomistajan henkilökohtaisesta tilanteesta, vaan arviot ja tehdyt toimenpiteet kirjataan yleisellä tasolla salassapitosäännökset ja asianosaisjulkisuus huomioiden. Yksityiskohtaiset merkinnät tulee tehdä erilliseen lomakkeeseen tai muuhun asiakirjaan, johon tulee tehdä asianmukaiset salassapitomerkinnot ja jota tulee säilyttää esitutkinta-aineiston yhteydessä.

2.4 Sovittelu ja ennalta estävä toiminta

Poliisihallitus kannustaa edistämään ja kehittämään myös ennalta estävää sovittelua. Tällä tarkoitetaan asioita, joissa esimerkiksi nuoret oireilevat häiriökäyttäytymisellä tai kyse on koulukiusaamiseen liittyvistä asioista, orastavasta vihapuheesta, rasismista, ääriajattelusta tai muusta epäasiallisesta käytöksestä, mikä voi tapahtua henkilökohtaisessa kanssakäymisessä tai vuorovaikutuksena vaikkapa sosiaalisessa mediassa niin, että minkään rikoksen tunnusmerkistö ei ole vielä täyttynyt. Edellä mainittuihin asioihin puuttuminen moniviranomaisyhteistyössä ennalta estävin toimin voi sisältää myös sovittelutoimenpiteitä. Näin voidaan konkreettisesti ennalta estää rikoksia ja edistää yhteisöjen ja yksilöiden välistä sovinnollisuutta sovittelun keinoin.

2.5 Sovittelu suppeassa esitutkinnassa ja sakkomenettelyssä käsiteltävissä asioissa

Mikäli sakkomenettelyssä käsiteltävän rikoksen arvioidaan soveltuvan sovitteluun, poliisin on aina opastettava rikoksen osapuolia sovittelumahdollisuudesta. Tämä koskee myös niitä tilanteita, joissa poliisi antaisi epäillylle rikesakko- tai sakkomääräyksen sakkomenettelyssä tai käsittelisi asian muuten suppeassa esitutkinnassa. Sovittelun huomioiminen on erityisesti tarpeen tilanteessa, jossa asianomistajana on yksityinen henkilö ja rikos on suppeassa esitutkinnassa tai sakkomenettelyssä käsiteltävä asia.

Mikäli rikoksen arvioidaan soveltuvan sovitteluun ja sen osapuolet ovat alustavasti siihen halukkaita, asiasta kirjataan rikosilmoitus ja se ohjataan sovitteluun. Arvioitaessa suppeassa esitutkinnassa tai sakkomenettelyssä käsiteltävien rikosten soveltuvuutta sovitteluun on huomioitava, että asianomistajana on usein oikeushenkilö.

Kun oikeushenkilö on tietoinen sovittelumahdollisuudesta ja antaa sakkomenettelyyn soveltuvassa asiassa poliisille suostumuksensa sakkomenettelyn käyttämiseen, voidaan sakko antaa ja mahdollisesta vahingonkorvauksesta sopia sovittelussa.

Liikenne rikoksia ei lähtökohtaisesti ole tarvetta ohjata sovitteluun. Liikenne rikoksissa intressinä on suojata liikenneturvallisuutta, ja lakisääteinen liikennevakuutus korvaa liikennevahingossa aiheutuneet henkilövahingot, asianomistajan ajoneuvon vauriot sekä ulkopuolisille aiheutuneet omaisuusvahingot.

2.6 Sovittelumenettelystä

Päätöksen sovittelun aloittamisesta tekee sovittelutoimisto. Ennen sovittelun aloittamista sovittelutoimisto varmistaa, että asiassa on edellytykset sovittelulle ja arvioi soveltuuko se sovittelavaksi. Sovittelutoimisto nimeää asiaa hoitavat sovittelijat, hankkii osapuolten suostumuksella sovittelua varten tarvittavat asiakirjat, huolehtii mahdollisen tulkin hankkimisesta ja toimittaa salassapitoa koskevien säännösten estämättä poliisille tai syyttäjälle tiedon sovittelun kulusta ja lopputuloksesta.

Mikäli osapuolet ovat jo esitutinnan aikana antaneet suostumuksensa asiakirjojen lähettämiseen sovittelutoimistoon, poliisi voi lähettää esitutkimamateriaalin sovittelutoimistoon yhdessä sovittelualoitteen kanssa. Poliisin tulee pyrkiä lähettämään aineisto mahdollisimman varhaisessa vaiheessa, millä on merkitystä myös kokonaisresurssien kohdentamisen kannalta. Esitutkimamateriaali toimitetaan sovittelutoimistoon vain siltä osin kuin se liittyy soviteltavaan asiaan. Esitutkimamateriaalin toimittaminen sovittelutoimistolle perustuu siihen, että asianosaisten suostumus materiaalin toimittamiseen on saatu ja kirjattu asianmukaisesti. Näin salassa pidettävän materiaalin toimittaminen kaikkien asianosaisten suostumuksella asiaan nähden ulkopuoliselle taholle on mahdollista. Sovittelutoimistolla on oikeus saada tarvitsemansa asiakirjat maksutta.

Sovittelusta huolehtivat vapaaehtoiset, tähän tehtävään koulutuksen saaneet henkilöt. Sovittelijat auttavat osapuolia löytämään keskenään heitä tyydyttävät ratkaisut rikoksesta sen uhrille aiheutuneiden henkisten ja aineellisten haittojen hyvittämiseksi. Sovittelu toimitetaan yleisön läsnä olematta ja osapuolten tulee osallistua siihen henkilökohtaisesti. Sovittelijat ovat vaitiolovelvollisia sovittelun aikana saamistaan tiedoista. Sovittelutoimiston on keskeytettävä sovittelu, jos osapuoli peruuttaa suostumuksen tai jos sovittelulle ei muusta syystä ole enää edellytyksiä. Sovittelun päättyessä sovintoon sovittelijat laativat osapuolten tuottaman tiedon ja toiveiden pohjalta sopimuksen, jonka sovittelijat ja osapuolet allekirjoittavat.

Sovittelutoimisto toimittaa sovittelun päättyttyä poliisille tai syyttäjälle tiedon sovittelun kulusta ja lopputuloksesta. Sovittelutoimisto ilmoittaa myös päätöksestä, jolla se on kieltäytynyt ottamasta asiaa sovitteluun tai keskeyttänyt sovittelun. Poliisi voi ilmoittaa sovittelutoimistolle sovitteluratkaisun merkityksestä tekemiinsä ratkaisuihin paikallisesti sovittavalla tavalla. Osapuolten välinen sopimus ja muut sovittelua koskevat tiedot liitetään esitutkimamateriaaliin.

2.7 Sovittelun merkityksestä rikosprosessissa

Sovittelulla voi olla merkitystä asian käsittelylle poliisissa ja syyttäjällä taikka rangaistuksen määräämiselle tuomioistuimessa. Jos asianomistaja peruuttaa sovittelun jälkeen rangaistusvaatimuksensa:

- asianomistajarikoksen tutkinta lopetetaan
- esitutkinta voidaan tutkinnanjohtajan päätöksellä jättää toimittamatta, jos esitutkintaa ei ole aloitettu, tai jo aloitettu esitutkinta lopettaa sellaisen rikoksen johdosta, josta ei ole odotettavissa ankarampaa rangaistusta kuin sakkoa ja jota on kokonaisuutena arvostellen pidettävä ilmeisen vähäisenä
- tutkinnanjohtaja voi sovittelun perusteella myös tehdä syyttäjälle esityksen esitutkinnan rajoittamisesta (oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain 1 luvun 8 §:n 1 momentin 1 kohdan mukaisella kohtuuttomuus- tai tarkoituksenmukaisuusperusteella). Jos kyse on haastavasta rajanveto- tai oikeudellisesta arvioinnista, tulee asia saattaa syyttäjälle rajoitettavaksi esitutkintapäätöksen sijasta.

Sovinto voi syyteharkinnassa tai tuomioistuimen ratkaistessa asiaa olla perusteena myös mm. syyttämättä jättämiselle, syytteen peruuttamiselle, rangaistuksen tuomitsematta jättämiselle tai rangaistuksen lieventämiselle.

Edellä mainitut tilanteet ovat enemmän rikoksesta epäillyn edun mukaisia ratkaisuja. Sovintoon pääseminen on kuitenkin asianomistajan näkökulmasta yleensä rikosprosessia parempi ratkaisu. Asianomistaja saa yleensä varmemmin ja nopeammin rahallisen korvauksen hänelle aiheutuneesta vahingosta. Henkilövahinkoasiain neuvottelukunnan suositukset ovat hyvä pohja korvausten arvioimiselle myös sovittelussa. Asianomistajalla olisi oikeus suositusten mukaisiin korvauksiin tuomioistuimessa, joten hän voi vaatia niitä samalla tavalla myös sovittelussa.

Rahallisten korvausten lisäksi sovittelun kautta lisätään yleensä molempien asianosaisen ymmärrystä toistensa tilanteesta. Näin sovittelu saattaa auttaa pääsemään tilanteeseen, että asianomistaja on saanut rahallisen hyvityksen lisäksi hyvitystä muulla tavoin. Tämä voi olla anteeksipyyntö tai ylipäättään tapahtuneen rikoksen pahoittelu. Epäillyn näkökulmasta oman toiminnan aiheuttaman mielipahan ja seuraamusten konkreettinen käsittely saattaa ehkäistä tulevaa samankaltaista toimintaa.

Sovittelumahdollisuudesta opastettaessa ja sovitteluun ohjatessa tulee huolehtia siitä, ettei osapuolille synny virheellistä käsitystä sovittelun merkityksestä. Kukin viranomainen käyttää itsenäisesti harkintavaltaansa sen suhteen, mikä merkitys sovittelulle annetaan. Osapuolten välillä solmittu sovinto ei esimerkiksi johda automaattisesti syyttämättä jättämiseen. Mikäli sovittelussa päädytään sopimukseen eri asioista, esimerkiksi korvauksista, sovittelijat laativat asiasta sopimuksen. Sopimuksessa asianosaiset voivat sopia mahdollisesta esimerkiksi rahallisesta vahingonkorvauksesta tai omaisuuden palauttamisesta. Sopimus on sitova, mutta ei täytäntöönpanokelpoinen ilman oikeuden vahvistusta. Asianosainen voi pyytää sopimuksen vahvistamista täytäntöönpanokelpoiseksi ratkaisuksi joko rikosasian käsittelyn yhteydessä tai erillisellä hakemuksella käräjäoikeudelta.

3 Sovittelun yhdyshenkilöt poliisissa

Poliisihallituksella on edustus Terveysten- ja hyvinvoinninlaitoksen rikosasioiden sovittelun neuvottelukunnassa.

Poliisilaitosten tulee nimetä päällystöön kuuluva sovittelun vastuu- ja yhdyshenkilö. Keskusrikospoliisi ja Poliisiammattikorkeakoulu nimeävät myös omat sovittelun vastuu- ja yhdyshenkilöt.

Nimetyt vastuu- ja yhdyshenkilöt vastaavat osaltaan sovitteluasioihin liittyvän työpaikkakoulutuksen toteutumisesta ja siitä, että etenkin kaikilla poliisilaitoksen pidättämiseen oikeutetuilla virkamiehillä ja päivittäisjohtamisesta vastaavalla alipäällystöllä on ajantasaiset tiedot sovitteluun liittyvistä asioista ja prosesseista. Poliisilaitosten tulee myös kuvata nämä prosessit ja saattaa ne se henkilöstön tietoon.

Lisäksi vastuu- ja yhdyshenkilöt huolehtivat osaltaan siitä, että sovitteluasiat huomioidaan poliisilaitoksen kaikessa toiminnassa ja siitä, että sovitteluasioihin liittyvä tiedonvaihto ja yhteistyö toteutuvat muiden viranomaisten ja järjestöjen kanssa. Poliisilaitokset nimeävät sovittelutoiminnan alueellisiin työryhmiin tarvittavat yhdyshenkilöt, joiden tulee tehdä tiivistä yhteistyötä ja ylläpitää jatkuvaa keskustelua toimintojen kehittämiseksi.

4 Rikosasioiden sovitteluun liittyvät käytänteet ja asioihin liittyvä ohjeistus

Poliisiin tulee sopia syyttäjän kanssa paikallisesti sovitteluun liittyvistä käytänteistä ja yksittäistapauksissa arvioida asian soveltuvuus sovitteluun yhteistyössä. Poliisiin tulee syyttäjyhteistyön lisäksi tehdä tiivistä yhteistyötä alueensa muiden viranomaisten ja järjestöjen kanssa sovitteluasioihin liittyvistä kysymyksissä ja sopia paikallisesti asioihin liittyvistä vastuista ja käytänteistä, joita tulee tarkastella säännöllisesti. Poliisilaitokset voivat antaa sovitteluun liittyen omia paikalliset olosuhteet huomioivia ohjeita, tämän ohjeen ilmaisevia periaatteita täsmentäen.

5 Lähisuhdeväkivallan sovittelun kieltö

5.1 Sovittelulain muutos

Sovittelulain muutoksessa (966/2024, 1.1.2025) sovittelulakiin lisättiin uusi 3 a §, jossa pääsääntöisesti kielletään lähisuhdeväkivallan sovittelu. Siirtymäsäännöksen mukaan rikosta saa sovittaa, jos sovittelua koskeva aloite on tehty ennen lain voimaantuloa 1.1.2025.

Sovittelavaksi ei saa ottaa väkivaltaa sisältäviä rikoksia eikä eräitä muita rikoksia kuten seksuaalirikoksia, laitonta uhkausta tai vainoamista, jotka ovat kohdistuneet rikoksesta epäillyn läheiseen. Kielto koskee paitsi parisuhteessa myös muissa lähisuhteissa tapahtuneita rikoksia. Lakimuutoksen tavoitteena on varmistaa, ettei lähisuhdeväkivallan uhreja voida painostaa sovitteluun. Muutoksen taustalla ovat tapaukset, joissa tekijä on voinut sovittelun avulla selvittää rangaistukset jopa toistuvasta väkivallasta.

Kielto ei koske asianomistajarikoksia eikä eritä alaikäisen läheiseen kohdistamia rikoksia. Alaikäisten epäiltyjen osalta katsotaan, että sovittelun kielto ei koske alle 15-vuotiaita epäiltyjä, jotka eivät ole rikosoikeudellisessa vastuussa, mikäli muut sovittelun edellytykset täyttyvät.

Lähisuhdeväkivaltaa saa sovittaa ainoastaan lievissä rikoksissa, joita alaikäinen on kohdistanut huoltajaansa tai sukulaiseensa¹. Tulee kuitenkin huomioida, että lähisuhdeväkivallan yhteydessä voi olla muita asioita, joihin sovittelu voi sopia. Erityisen tärkeää on huomata, että vaikka lähisuhdeväkivaltaa ei sovittaa, tulee poliisin ohjata lähisuhdeväkivallan osapuolia ja myös muita asiaan liittyviä henkilöitä muihin palveluihin. Näitä palveluita voivat olla erilaiset sote-, perheneuvola-, päihde-, mielenterveys- ja terapiapalvelut.

Kun rikoslakia uudistetaan tulevaisuudessa, on mahdollista, että rikoslakiin sisällytetään uusia rangaistussäännöksiä, joiden tunnusmerkistöön sisältyy väkivallan käyttäminen. Eli kun säännöksessä mainitaan nimenomaisesti väkivaltaa sisältävät rikokset, niin sovittelulain 3 a § seuraa tältä osin automaattisesti rikoslain sääntelyä.

5.2 Läheisten määritelmä

Sovittelulain 3 a §:ssä läheisen määritelmä on kytketty rikoslain (39/1889) 21 luvun 16 §:n 1 momentin 2 kohdassa säädettyyn henkeen ja terveyteen kohdistuvien rikosten syytoikeuteen. Näin ollen lähisuhteella tarkoitetaan tekijää (rikoksesta epäiltyä) ja hänen

- 1) aviopuolisoa tai entistä aviopuolisoa
- 2) sisarusta tai sukulaista suoraan ylenevässä tai alenevassa polvessa
- 3) henkilöä, joka asuu tai on asunut tekijän kanssa yhteistaloudessa
- 4) henkilöä, joka on tai on ollut muuten näihin rinnastettavan henkilökohtaisen suhteen (mm. avopuoliso, seurustelukumppani) takia hänelle läheinen.

Läheinen suhde ei ole sidottu yhteisasumiseen, vaan myös erillään asuvat seurustelukumppanit voivat kuulua pykälän soveltamisalaan. Näissä tapauksissa on arvioitava, milloin seurustelusuhde on ollut niin läheinen, että se on muodostunut avio- tai avopuolisojen väliseen suhteeseen rinnastuvaksi henkilökohtaiseksi suhteeksi. Rikoslain säännöksessä nimenomaisesti luetellut henkilöt, eli esimerkiksi aviopuoliso, sisarus ja isovanhempi katsotaan aina läheisiksi. Näin on riippumatta siitä, kuinka läheinen suhde on todellisuudessa ollut.

Luettelo ei ole tyhjentävä, ja muuhunkin kuin luettelossa mainittuun henkilöön voi olla niin läheinen suhde, ettei häneen kohdistunutta rikosta saa sovittaa. Kaukaisempien sukulaisen (serkku, täti, setä yms.) kohdalla läheisyys vaatii erityisiä perusteita suhteen laadusta.

¹ Sovittelulain 3 a §:n 3 momentin 2 kohdan mukaan rikoksen saa ottaa soviteltavaksi, jos rikos on kohdistunut alaikäisen epäillyn huoltajaan tai sukulaiseen eikä siitä on säädetty ankarampaa rangaistusta kuin sakkoa. Näin ollen sovitteluun voi toimittaa esimerkiksi sellaisen epäillyn lievän pahoinpitelyn, jossa epäiltynä on alaikäinen ja asianomistajana epäillyn huoltaja tai sukulainen.

Lähisuhteena ei pidetä tavanomaisia koulunkäyntiin, opiskeluun tai vapaa-aikaan liittyviä ystävyys- ja kaverisuhteita, eikä opiskelijoiden yhteistä soluasumista.² Jos asianosaisten välisestä suhteen laadusta on haastava tehdä arviota ja on epäselvää, onko kyseessä rikoslaissa tarkoitettu läheinen, asiassa tulee matalalla kynnyksellä tehdä syyttäjyhteistyötä tai jättää asia sovittelun ulkopuolelle.

Ilkka Koskimäki, Poliisiylijohtaja

Kari Siivo, Poliisitarkastaja

Asiakirja on sähköisesti allekirjoitettu asianhallintajärjestelmässä. Poliisi 12.06.2025 klo 17:54. Allekirjoituksen oikeellisuuden voi todentaa kirjaamosta.

Jakelu

Poliisihallituksen yksiköt
Poliisihallituksen alaiset poliisiyksiköt

Tiedoksi

Sinetti-normikirjasto/Esikunta
Poliisihallitus/Kirjaamo
Sisäministeriön poliisiosasto
Suojelupoliisi
Ahvenanmaan poliisiviranomainen
Oikeusministeriö
Oikeuskanslerinvirasto
Sosiaali- ja terveysministeriö
Terveysten- ja hyvinvoinnin laitos
Rikosuhripäivystys
Ensi- ja turvakotien liitto
Rikosseuraamuslaitos
Poliisi.fi -sivut/Esikunta

Poliisihallitus

Vuorimiehentie 3, PL 1000, 02151 Espoo

kirjaamo.poliisihallitus@poliisi.fi

Puhelin +358 295 480 181, Faksi +358 295 411 780, poliisi.fi

² Lähisuhteen määritelmä hallituksen esityksessä HE 130/2024 vp, s. 49–50